

Nr 487.

Av herr **Pettersson** i Dahl m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, angående lönereglering för folk- och småskollärare m. m.

1920 års lärarlönekommitté, vars förslag framlades år 1923, hade kommit till det resultatet, att manlig folkskollärare borde inplaceras i en lönegrad, som motsvarar lägst den nuvarande sjuttonde. Ur kommitténs uttalande må anföras: »Det arbete och den gärning, som folkskollärarkåren utövar, är för landets kulturella och sociala utveckling synnerligen betydelsefull. Vid folkskolan undervisas flertalet av landets barn, och de flesta medborgare komma icke i åtnjutande av någon annan undervisning än den, som meddelas av folkskolans lärare. Den nya undervisningsplanen ställer ökade krav på läraren, och dess syftemål är i fara att äventyras, därest ej läraren fyller de förutsättningar, på vilka densamma är grundad.»

Att vi förbigå de uttalanden och förslag, som framfördes av 1928 års lönekommitté, beror därpå att ifrågavarande utredning icke var förutsättningslös utan måste ses mot bakgrunden av det givna direktivet att undersökningen skulle inriktas på angelägenheten av att genomföra löneregleringen med mindre kostnad för statsverket, än som enligt det tidigare framlagda förslaget förutsatts.

1936 års lärarlönesak-kunnigas majoritet har ansett, att de skäl, som av 1928 års lönekommitté anfördes mot den tidigare föreslagna inplaceringen av ifrågavarande lärare, icke vore tillräckliga för att motivera en sänkning av den föreslagna placeringen från 17:e till 15:e lönegraden.

I den av Kungl. Maj:t vid innevarande riksdag framlagda propositionen nr 270 har departementschefen bland annat anført »att en lönegrads-placering i B 17 med hänsyn till folkskollärarnas ställning och ansvar allmänt sett framstår såsom skälig och önskvärd». Och litet längre fram heter det: »Om jag än av angivna skäl icke kan finna de sakkunnigas motiv för en av undervisningstid oberoende lönegrads-placering fullt bärande, så innebär detta givetvis ej, att jag icke på de av de sakkunniga åberopade skälen anser en allmän placering i lönegraden B 17 önskvärd, och jag hoppas, att en sådan genom undervisningstidens förlängning successivt skall komma till stånd.»

Då departementschefen förordar, att folkskolans manliga lärare allt efter den årliga lästidens längd placeras i lönegraderna 15 till 17, anföras

trenne skäl emot en enhetlig placering, av vilka dock endast det, som avser en stegrad utgiftsökning för statskassan, kan tillmätas någon allvarligare betydelse.

Om man å ena sidan erkänner, att en befattningshavare fyller en sådan funktion i samhället, att han är berättigad till en viss ekonomisk gottgörelse, och å andra sidan säger, att han av finansiella skäl ej kan inplaceras på önskvärd plats å löneskalan, så vederfares inte befattningshavaren rättvisa från samhällets sida.

Visserligen är det en vansklighet att vid en lönereglering skipa rättvisa, men å andra sidan måste det väl vara riktigt att en eller annan löntagargrupp icke skall kvarhållas i lägre löneläge än andra jämförliga befattningshavare i statens tjänst, och i varje fall icke av det skälet, att befattningshavarnas *antal* är så stort att en rättvis inplacering medför betänkliga ekonomiska konsekvenser. Har staten möjlighet att såsom löner till sina befattningshavare utbetala blott ett begränsat belopp, så böra väl dessa medel fördelas i möjligaste mån rättvist mellan olika löntagare.

Å sid. 66 i den nämnda propositionen (270/1937) yttrar departementschefen: »Vid valet av lönegradsplacering har uppmärksamhet främst ägnats folkskolläraernas ställning, vilken också framstår såsom grundläggande för lönebestämningen inom hela området».

Med utgångspunkt från detta förhållande och under hänvisning till här ovan åberopade uttalanden liksom framför allt till kungl. skolöverstyrelsens yttrande i berörda angelägenhet kunna undertecknade icke acceptera den klassificering av lärartjänsterna, som avses i den kungl. propositionen.

Det är alltfört kommunerna, som skola bestämma läsårets längd i folkskolorna, varför lärarlönerna, som i fortsättningen skola bestridas av statsmedel, komma att i viss utsträckning regleras av kommunala myndigheter, ett förhållande, som säkerligen kommer att ge anledning till många uppslitande strider.

Lärarnas försök att i kommunerna medverka till den årliga lästidens förlängning skulle med visst fog kunna tydas enbart såsom en strävan att erhålla en högre lön och därför framstå såsom mer eller mindre osympatiska. Därigenom skulle också det för alla parter eftersträvansvärda samförståndet mellan kommunernas befolkning och deras barns lärare äventyras.

I diskussionen om föreliggande lönereglering har man sagt, att den innevarande situationen skulle erbjuda ett gott tillfälle till förbättring av särskilt landsbygdens skolväsen. Genom den i propositionen föreslagna klassificeringen av tjänsterna skulle en åsyftad förbättring försvåras, bland annat därför att de bäst meriterade lärarna komme att söka sig till skoldistrikt med högre lönegradsplacering för lärarpersonalen.

1936 års lönesakkunniga hava i sitt betänkande föreslagit att lästiden skulle utökas för folkskolans lärare. Kungl. skolöverstyrelsen har i sitt yttrande över förslaget påpekat, att detta borde ske på så sätt, att full arbets-

tid på nio månader om året bestämdes för lärarna, under det att barnen i sådana kommuner, där man icke önskade införa den nionde läs månaden, kunde få bibehålla den kortare lästiden. Då departementschefen i propositionen icke upptagit skolöverstyrelsens förslag till närmare granskning, må en passus i omnämnda yttrande citeras. Skolöverstyrelsen anför sålunda bland annat:

»Överstyrelsen utgår, liksom de sakkunniga, från den förutsättningen för den föreslagna löneplaceringen att lärare skall vara skyldig att, där Kungl. Maj:t inte föreskrivit kortare undervisningstid, årligen meddela undervisning under högst 39 veckor. En dylik bestämmelse bör bli förbunden med en annan föreskrift, nämligen att den årliga undervisningstiden för varje skola jämväl bör uppgå till nämnda veckoantal. Detta skulle emellertid inte behöva med nödvändighet innebära att *varje klass eller barn* finge lästiden utsträckt till 39 veckor. I städer och större samhällen, där skolväsendet är anordnat enligt A-formen, och där man somligstades redan nu tillämpar ifrågavarande utsträckta lästid, bleve visserligen förhållandet det nämnda. Men i skoldistrikt med sådana skolformer, där läraren har att samtidigt undervisa mer än en klass, skulle niomånaders läsningen kunna anordnas antingen på det sätt att blott en del av läraravdelningarna, t. ex. någon eller ett par av de högsta klasserna, undervisades samtliga 39 veckor, under det de övriga fingo 34½ läsveckor, eller ock så att samtidigt undervisning av skolans alla klasser ägde rum endast under 7 månader, medan läraren under de återstående 2 månaderna exempelvis den första och den sista av läsåret eller den första av vardera terminen undervisade växelvis endast en del av läraravdelningen. I en skola av B-3 eller D 1-form vore det synnerligen lämpligt att läraren under höstterminens första månad undervisade endast småskolestadiet och att han sedan under vårterminens första eller sista månad — ankommande på vad som från lokala synpunkter vore lämpligast — finge ägna sig uteslutande åt folkskolestadiet. På samma sätt kunde i en B 2-skola undervisning meddelas under 2 månader växelvis åt klasserna 3—4 och klasserna 5—6 eller 5—7 (beroende på skolans anordning som sex- eller sjuårig). Undervisningen i B 1-skolor kunde på liknande sätt uppdelas så att dessa skolor under 2 av läsårets månader kunde arbeta närmast som A-skolor, d. v. s. läraren finge under nämnda perioder endast en klass att undervisa — dock att i sjuåriga D-1-skolor klasserna 5 och 6 alltid komme att bilda en avdelning, medan 7:e klassen finge sin särskilda läs månad — och samma förhållande gäller i fråga om de tvåklassiga småskolorna av B-form. Det bör måhända påpekas att den särundervisning som sålunda kunde beredas olika klasser eller avdelningar av en eljest flerklassig läraravdelning inte med nödvändighet behövde samlas på hela månader utan säkerligen stundom skulle kunna med fördel förläggas till kortare perioder, veckor, dagar eller kanske till och med timmar, fördelade över hela läsåret. — Behovet och önskvärdheten av att de s. k. halvtidsläsande skol-

formerna erhålla en nionde läsmånad torde inte vara nödvändigt att i detta sammanhang närmare utveckla.»

»I samband härmed vill överstyrelsen vidare erinra om 1936 års riksdagsbeslut att till försök med s. k. förstärkningsanordningar vid sjuåriga B 2-skolor anslå ett belopp av 10,000 kronor, varom brev till skolöverstyrelsen utfärdats den 10 september 1936. Dessa förstärkningsanordningar, vilkas ändamål är att huvudsakligen genom uppdelning under vissa läro-timmar av folkskolstadiets femklassiga läraravdelningar i två om vardera respektive två och tre klasser göra undervisningen mera individuell och därigenom effektiv, har under innevarande års hösttermin hunnit försökas endast på spridda ställen och torde icke under detta läsår hinna få tillämpning mer än inom mera begränsade områden.»

»Redan under nästkommande läsår och därefter i den mån sjuåriga B 2-skolor komma att inrättas torde de emellertid med all sannolikhet komma att genomföras vid flertalet av dessa skolor. En tillämpning av niomånaders-tjänstgöring för lärarna, på sätt överstyrelsen här ovan angivit, skulle göra dessa speciella anordningar och med dem förbundna kostnader i stort sett obehövligen, alldenstund skild undervisning därvid kunde anordnas under en månad av den för barnen föreskrivna årliga lästiden av 8 månader, antingen i ett sammanhang eller fördelad över hela eller delar av läsåret.»

Det är vår uppfattning, att detta förslag bör ägnas stor uppmärksamhet. Genom detsamma beredes möjlighet för landsbygdens lärare att komma upp till samma lästid och löneställning som enligt Kungl. Maj:ts förslag eller i 17:e lönegraden.

1936 års lärarlönesakkunniga hava i sitt förslag påyrkat, att slöjden skulle inläggas i lärarnas tjänstgöring, vilket däremot icke förutsattes i propositionen. Vi hysa emellertid den uppfattningen, att såväl de av skolöverstyrelsen föreslagna anordningarna som även — åtminstone i viss utsträckning — slöjden bör kunna inordnas i undervisningsskyldigheten i syfte att bereda läraren en tjänstgöring av 39 veckor om året.

Det kan emellertid förutses, att en del kommuner icke skulle befinnas villiga att i sina skolor tillämpa en på så sätt vidgad tjänstgöringsskyldighet för lärarna. I sådana kommuner torde lärarna böra placeras i den 16:e lönegraden.

Beträffande den i propositionen föreslagna — efter viss övergångstid — lika lönen för folkskollärare och folkskollärlärinna hysa vi en från departemenschefen avvikande uppfattning. De löner, som staten nu utbetalar, torde vara avvägda icke blott med hänsyn till arbetets art och omfattning m. m. utan i icke ringa mån till möjligheten för en befattningshavare att bereda uppehälle även för familj.

Det har genom utredning påvisats, att ej mindre än över 88 procent av de ordinarie manliga folkskollärarna äro familjeförsörjare och att i genomsnitt tre personer utöver läraren själv äro beroende av lärarlönen.

Det är inte möjligt att i detta sammanhang ingå på de olika åsikter, som framförts i diskussionen om likalönsfrågan. Man kan emellertid konstatera, att likalönsprincipen är ytterst omtvistad och att den ingalunda omfattas av någon större del av det svenska folket. Departementschefen har icke heller själv varit konsekvent i detta hänseende, enär i propositionen förordas *olika* lön för man och kvinna, när det gäller småskollärarkåren. Dessutom torde detta spörsmål komma att föreläggas riksdagen till avgörande i annat sammanhang under nästkommande år. Vi kunna icke finna det riktigt, att den talrika folkskollärarkåren skall bli den första, på vilken likalönsprincipen i avsedd form skall tillämpas, och måste därför avstyrka det framförda förslaget om lika lön för manlig och kvinnlig folkskollärare.

Enligt verkställda beräkningar torde folkskolans lärarinnor kunna placeras i 14:e lönegraden utan att de samlade kostnaderna för löneregleringen behöva överstiga den summa, som angivits i den kungl. propositionen.

Under hänvisning till vad ovan anförts få vi hemställa, att riksdagen måtte besluta att vid lönereglering för lärare vid folk- och småskolor

1. avslå Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser tillämpning av »likalönsprincipen» bland folkskolans lärare,

2. besluta placering av folkskollärare och folkskollärarinnor, enligt vad här ovan angivits i sådana lönegrader att den av Kungl. Maj:t angivna kostnadssumman må vara till fyllest för löneregleringens genomförande, samt

3. hemställa hos Kungl. Maj:t om utredning och förslag till nästkommande riksdag om på vad sätt de av skolöverstyrelsen föreslagna förstärkningsanordningarna m. m. må tillämpas samt om slöjdundervisningens inordnande i sådan omfattning, som erfordras för undervisningstidens utsträckande till 39 veckor.

Stockholm den 6 april 1937.

Anders Pettersson
i Dahl.

Albin Eriksson
i Toftered.

J. V. Pettersson
i Norregård.

Nestor Hammarlund.

Ivar Pettersson,
Rosta.

Oscar Andersson,
Torngård.

Per Persson,
Norrby.

